

Kirja-arvosteluja – Book Reviews

Simon James: *Keltit*. Otava, Helsinki 2005. Suom. Tarja Kontro. 192 s. Hinta 33,40 euroa. ISBN 951-1-19271-X

Keltit on ensimmäinen suomeksi julkaistu yleisesitys kelttiläisestä kulttuuripiiristä. Se on suomennos vuonna 1993 julkaistusta teoksesta *Exploring the World of Celts*. Teoksen kirjoittaja Simon James on rautakauden ja roomalaisajan sekä erityisesti sodan ja väkivallan arkeologiaan erikoistunut tutkija, joka toimii nykyisin luennoitsijana Leicesterin yliopiston arkeologian laitoksella. Erityisesti häntä ovat kiinnostaneet kelttien etniseen identiteettiin sekä menneisyyden esittämiseen ja käyttöön liittyvät kysymykset. Jamesin myöhempi teos *Atlantic Celts* keskittyy selkeämmin näihin kysymyksiin, ja se onkin saanut Iso-Britanniassa paljon julkisuutta ja herättänyt laajalti keskustelua. Sama kelttiläisten kansojen identiteettiin liittyvä problematiikka on myös *Keltit* –teoksen lähtökohta, mutta siinä se ei saa yhtä keskeistä asemaa. James kuitenkin aloittaa teoksen esittelemällä keltteihin liittyvien tarujen ja todellisuuden välistä kuilua ja toteaa, että ei ollut olemassa mitään 'yleiskelttiläistä' identiteettiä, vaan kyseessä on kielitieteilijöiden 1700-luvulla tekemä määrittely. Niinpä hän määrittelee termin 'keltit' viittaamaan kansoihin, jotka puhuivat kelttiläisiä kieliä, vailla olettamusta kulttuurisesta tai etnisestä yhtenäisyydestä.

James korostaa kulttuurien omaa *emic*-käsitystä identiteetistään ja siten hänen mukaansa käsityksiämme kelttiläisen kulttuurin yhtenäisyydestä sekä erityi-

sesti keltti-termin käyttöä insulaarisiin kulttuureihin viitattaessa tulisi kyseenalaistaa. Nimitys 'kelttiläinen' esiintyy kyllä antiikin kirjoituksissa, mutta sitä ei käytetä lainkaan kelttien itsensä kirjoittamissa varhaisissa insulaarisissa lähteissä. Brittein saarten asukkaisiin ruvettiin viittamaan keltteinä vasta 1600- ja 1700-luvuilla kielitieteellisiin perusteisiin. Siten emme voikaan katsoa olleen mitään 'yleiskelttiläistä' identiteettiä, joka olisi yhdistänyt kelttiläisiä kieliä puhuvia kansoja. Hän korostaa, että keltit eivät olleet yhtenäinen ryhmä kansoja, joilla olisi ollut yksiselitteisesti tunnustettu kelttiläinen identiteetti tai edes täysin yhtenevä materiaallinen kulttuuri. Kelttiyhteiskuntien rakenteessa, uskonnossa ja aineellisessa kulttuurissa olleiden samanlaisuuksien ohella myös keskinäiset erot olivat suuria. Siten esimerkiksi tietojamme Gallian keltteistä ei voida pitää suorina todisteina esimerkiksi Irlannin kelttiläisestä kulttuurista. Korostaessaan kulttuurien omaa *emic*-käsitystä itsestään James samalla vahvistaa nykyajan uuskelttien oikeutta omaan kelttiläiseen identiteettiinsä, vaikka monet uuskeltit ovatkin ymmärtäneet hänen sanomansa täysin päinvastoin hyökkäyksenä modernin kelttiläisen identiteetin perusteita vastaan.

Keltit pyrkii olemaan kattava yleisesitys kelttiläisistä kulttuureista rautakaudesta nykyaikaan. Sen johtajuutuksena on tutkia, mistä nykyiset käsitykset keltteistä ovat peräisin ja missä määrin ne edustavat todellisuutta, sekä esitellä keitä keltit todellisuudessa olivat ja miten he elivät. Jamesin pyrkimyksenä on selvästi lähentää populaaria kelttikuvaa ja akateemista tutkimusta tuomalla uusimman, lähinnä arkeologisen, tutkimuk-

sen tuloksia yleistajuiseen suurelle yleisölle suunnattuun muotoon. Populaarista luonteestaan huolimatta teosta käytetään kuitenkin myös useiden yliopistollisten arkeologian laitosten lukumateriaalina.

Teoksen avatessa ensimmäisenä silmiin osuu kuvituksen runsaus. Teoksessa on yli 300 korkealaatuista kuvaa, joista 59 on värikuvia. Niinpä se onkin hyvin edustava ja houkutteleva ulkomuodoltaan. Alaluvut ovat melko lyhyitä, pääosin 1–3 sivun mittaisia, ja lisäksi teoksessa on runsaasti lyhyitä kuvatekstejä ja erillisiä aiheita esitteleviä tietolaatikoita. Niinpä se sopiikin hyvin selailtavaksi 'kahvipöytäkirjaksi'.

Teos tarjoaa kuitenkin myös tuhdin tietopaketin kelteistä. Kirjan vahvuutena mainittakoon se, että kirjoittaja esittää usein myös vaihtoehtoisia tulkintoja ja korostaa tietojemme vajavaisuutta. Hän myös ottaa hyvin huomioon sen laajemman kontekstin, jossa keltit elivät, eli ei tarkastele heitä ympäröivistä kansoista ja kulttuureista täysin erillisinä. Toisaalta kirjan painopiste on liiankin selvästi kelttien ja antiikin maailman välistä vuorovaikutusta esittelevässä osassa, jonka pituus on kokonaista 35 sivua, kun taas esimerkiksi Irlannin kelttejä käsitellään vain 11 sivun verran. James onkin vahvimmillaan käyttäessään arkeologista aineistoa, kuten esimerkiksi sivuilla 112 ja 114, joilla esitellään metallin ja puun työstämiseen käytettyjä tekniikoita. Arkeologinen aineisto onkin luonnollisesti pääosassa käsitellessä antiikin kelttejä, joista ainoat kirjalliset lähteet ovat antiikin kirjoittajien, siis ulkopuolisten, kuvauksia. Yllättävää kuitenkin on se, että Irlantia ja Skotlantia käsittelevissä osioissa

arkeologista materiaalia esitellään ylimalkaisesti ja muutenkin ne saavat osakseen huomattavasti vähemmän huomiota kuin rautakauden ja antiikin keltit erityisesti Manner-Euroopassa mutta myös Britanniassa. Muutenkin kirjan painopiste on selkeästi rautakautisessa ja antiikin maailmassa varhaiskeskiajan ja myöhäisempien vaiheiden jäädessä lähinnä lyhyeksi loppulisäykseksi.

Irlantia esittelevät osat ovat teoksen heikoimpia, koska niissä James nojaa pitkälti kirjalliseen aineistoon, jonka parissa hän ei ole yhtä vahvoilla kuin arkeologiassa. Esimerkiksi Irlannin myyttejä ja legendoja esittelevä alaluku koostuu lähinnä kirjallisuuskatkelmista ilman että niitä kontekstualisoitaisiin tai tulkittaisiin. Esimerkiksi varhaiset irlantilaiset lait, jotka olivat hyvin pitkälle kehittyneitä ja antavat arvokkaita tietoja yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta, jäävät täysin mainitsematta.

Irlantia koskeva osio sisältää myös useita epätarkkuuksia. Näistä mainittakoon esimerkiksi väite, että Irlannin kelttiläinen kirkko loi oman menetelmänsä pääsiäisen ajankohdan laskemiseksi. Tosiasiassa kyse oli vanhan, myös Roomassa ja muualla Manner-Euroopassa aiemmin käytössä olleen, laskutavan säilyttämisestä. Virhe on merkittävä, sillä uuden tavan luominen viittaisi Irlannin kirkon vääraoppi-suuteen ja itsenäisyyteen Roomasta, kun taas vanhan tavan säilyttäminen osoittaa Irlannin konservatiivisuutta ja kirkon sisällä vallitsevaa epäyhtenäisyyttä. James ei myöskään viittaa pyhän Patrickin syntymäpaikan sijainnin tai häneen liittyvien vuosilukujen epävarmuuteen, kun taas arkeologista aineistoa käsitellessään hän usein

korostaa tulkintojen epävarmuutta. Hän ei myöskään mainitse Palla-diusta, joka lähetettiin piispaksi Irlantiin ennen Patrickia, vaikka kertookin Irlannissa olleen kristittyjä jo ennen Patrickin aikaa. Muista pyhimyksistä hän mainitsee muun muassa Brigitin ja Annan joiden kertoo luultavasti kehittyneen samannimisistä pakanallisista jumalattarista (Brigit ja Anu). Brigitin kulttiin uskotaan kyllä yleisesti vaikuttaneen samannimisen jumalattaren kultin, mutta suhde pyhimyksen ja jumalattaren välillä ei suinkaan ole niin yksiselitteinen, että pyhimyksen kultti olisi kristillistetty versio jumalattaren kultista. Pyhä Anna käsittääkseeni viittaa Marian äitiin, eikä siis mitenkään erityisen irlantilaiseen pyhimykseen. Lisäksi Annan suhde Anu-jumalattareen tai edes Annan kultin levineisyys varhais- tai sydänkeskiajan Irlannissa ovat hyvin kyseenalaisia. Irlantilaisen luostarioppineisuuden esittelyssä James puolestaan keskittyy pääasiassa käsikirjoitusten ulkoiseen koristeluun sanomatta juuri mitään oppineisuuden sisällöstä. Hän toistaa myös perinteistä nationalistista kuvaa Irlannin historiasta, jonka mukaan viikinkien hyökkäykset päättivät Irlannin kukoistuskauden ja aloittivat ”muukalaisten interventioiden pitkän ja traagisen historian” (s.163). On kyseenalaista voidaanko viikinkien retkiä tosiasiasa pitää näin selvänä Irlannin historiaa jakavana rajapyykinä. James itsekin toteaa myöhemmin (s. 178) aiemman toteamuksensa vastaisesti, että viikinkien tulo ei merkinnyt suurta muutosta irlantilaiselle yhteiskunnalle.

Irlannin kelttien ohella myös Wales, Bretagne ja Skotlanti saavat osakseen hyvin ylimalkaisen käsittelyn. Esimerkiksi piktejä esitellään ainoastaan

yhden sivun ja Bretagnen brittiasutusta parinkymmenen rivin verran. Dál Riadan skottien monisatavuotinen historia puolestaan käsitellään yhdessä kappaleessa. Kirjan painopiste onkin selvästi antiikin maailmassa ja Manner-Euroopassa. Tämä on valitettavaa yleisteokselta, jonka tarkoituksena on antaa kattava kuva kelteistä kaikessa moninaisuudessaan rautakaudesta nykypäivään.

Uudempaa historiaa käsittelevä osio esittelee hyvin lyhyesti 1800-luvun muuttoliikkeet kelttiläisiltä alueilta Uuteen maailmaan mainitsematta kuitenkaan niiden osuutta iirinkielen häviämiseen suuresta osasta Irlantia. Kelttiläisten kielten nykytilaa esittelevä jakso puolestaan on vain parinkymmenen rivin mittainen eikä moderneja kelttiläisiä identiteettejä käsitellä lainkaan. Uuden ajan kelttien käsittelyn ylimalkaisuus on ymmärrettävää, koska kyseessä on kuitenkin jo niin erilainen kulttuuri ja erilaiset kysymykset kuin esihistorian ja varhaisemman historian kelttien käsittelyssä. Silti voidaan kysyä, miksi tämä ainoastaan kahden sivun mittainen kappale on täytynyt sisällyttää kirjaan lainkaan. Samalla tavoin myös varsinaisen keskiajan ja uuden ajan alun kelttien esittely jää niin lyhyeksi ja ylimalkaiseksi, että koko viimeinen keskiajan ja uuden ajan kattava luku (s.176–181) olisi vaatinut perusteellisempaa käsittelyä, jotta se toimisi hyvänä päätöksenä teokselle.

Jamesin teos on kunnianhimoinen yritys esitellä kelttiläiset kulttuurit kaikessa niin ajallisessa kuin maantieteellisessä laajuudessaan. Joiltakin osin *Keltit* onnistuu siinä hyvin, mutta valitettavasti teoksessa on myös suuria puutteita ja vajavaisuuksia. Jamesin

vahvuus on selvästi arkeologisen aineiston ja erityisesti roomalaisajan Manner-Euroopan käsittelyssä, mutta valitettavasti tämä vahvuus kääntyy heikkoudeksi siirryttäessä ajallisesti myöhäisempiin ja maantieteellisesti kaukaisempiin kohteisiin. Varhaiskeskiajan Irlantia koskeva osio, joka olisi vaatinut laajaa perehtyneisyyttä kirjalliseen lähdemateriaaliin, on erityisen heikko. Muut Rooman valtakunnan ulkopuolelle jääneet alueet sivuutetaan vielä Irlantiakin ylimalkaisemmin. Myöhäiskeskiaika ja uusi aika puolestaan käsitellään niin lyhyesti, että niiden sisällyttämistä kirjaan tässä muodossa voidaan kyseenalaistaa. Nämä osiot olisi yhtä hyvin voitua jättää pois rajaamalla teoksen aiheeksi varhaisemmat kelttiläiset kulttuurit ja jättämällä kelttiläisten kulttuurien myöhäisvaiheet jonkinlaiseksi lyhyeksi epilogiksi vailla pyrkimystäkään kattavaan käsittelyyn.

Puutteineenkin *Keltit* on hyvä suomenkielinen johdatus kelttiläiseen kulttuuriin ja lähinnä arkeologiseen aineistoon tukeutuen se luo monipuolisen kuvan kelttien elämäntavasta ja vaiheista. Tarja Kontron suomennos on sujuvaa ja helppolukuista kieltä ja teoksen houkutteleva ulkoasu kutsuu tutustumaan siihen. Kirjan lopusta löytyy suppea sanasto, joka selittää joitakin avaintermejä. Lisäksi lopussa on melko laaja museohakemisto, joka esittelee kelttiläistä aineistoa sisältäviä museoita yleisesti kelttiläisiksi miellettyjen maiden lisäksi muun muassa myös Bosniassa, Kroatiassa ja Romaniassa. Julkaisemalla *Keltit* Otava on tehnyt hyvän avauksen, joka toivottavasti innostaa uusia ihmisiä kelttien pariin ja johtaa tulevaisuudessa myös muun keltteihin liittyvän kirjallisuuden

den julkaisemiseen sekä käännöksinä että suomalaisin voimin kirjoitettuna.

Katja Ritari

Thomas Bartlett, David Dickson, Dáire Keogh, Kevin Whelan (toim.)
1798. A Bicentenary Perspective.
Dublin: Four Courts Press 2003. 756 sivua. Hinta 60 euroa. ISBN 1-85182-430-8.

Menneiden konfliktien muisto ja tulkinnat herättävät yhä Irlannissa suuria tunteita, myös tutkijoiden parissa. Vuoden 1798 kapina olisikin kuin luotu perinteisten nationalistien ja uusien tulkintoja hakevien ”revisionistien” taistelulentäksi. Ehkä 30 000 kuollutta sisällissodassa, jossa toiset taistelivat brittien ja toiset ranskalaisten rinnalla – ja toistaiseksi viimeinen vakava yritys koota katoliset ja protestantit yhteen rintamaan. Tässä olisi mistä taittaa peistä. Akateeminen debatti on onneksi kuitenkin jo paljolti päässyt tästä vanhasta kahtiajaosta, eikä ole enää erityisen hedelmällistä jakaa 1700-luvun tutkijoita vuohiin ja lampaisiin. Kaikki ovat mahtuneet sulassa sovussa tämän yli 750-sivuisen järkäleen sivuille.

Painotuseroja on kuitenkin yhä mahdollista löytää. Kirjan 33 artikkelia on koottu kahdeksaan pääjaksoon, jotka kunkin avaa Kevin Whelanin kirjoittama johdanto. Whelan oli keskeisessä roolissa myös kun kapinaa vuonna 1998 paketoitiin populaariteoksiksi, muistojuhliksi ja näyttelyiksi. Virallista 200-vuotisjuhlintaa arvosteltiin tuolloin siitä, että 1790-luvun United Irishmen esitettiin anakronistisesti aikaansa edellä olleena liikkeenä. Sen yhteiskuntakäsityksen vihjattiin

jollakin tavoin ennakoivan sitä onne-
laa, johon Pohjois-Irlannin rauhan-
prosessin piti 1990-luvulla nopeasti
johtaa. Jotakin tästä kritiikistä voidaan
kohdistaa myös Whelanin joh-
dantoihin.

”Bicentenary Perspective” on silti
arvokas. Teos tarjoaa ansiokkaan
tutkimuksellisen välitilin päätöksen
ajanjaksosta, jota ilman nykyistä Ir-
lantia on mahdoton ymmärtää. Kai-
kessa massiivisuudessaan kirja tarjoaa
lukijalle laajan kirjon eri tutkijoiden
näkömääriä. Monet näistä ovat pureu-
tuneet samoihin teemoihin myös
omissa monografioissaan, kuten Ian
McBride Ulsterin presbyteerien maa-
ilmankuvaan - joka useinkaan ei ole
auennut ”Ninety-Eightiä” myöhem-
män katolisen nationalismin muottiin
väkisin puristaneille - tai Breandán
Mac Suibhne tilanteeseen Derryssä,
joka jo tuolloinkin oli kulttuurisesti ja
poliittisesti kovin eri maata kuin vaik-
kapa Belfast.

Usein unohtuvat protestantit ja
unonistit ovat mukana mm. James
Kellyn ja Allan Blackstockin ansiosta.
”Bicentenary Perspective” ei myös-
kään eristä Irlantia omaksi poliittis-
aatteelliseksi saarekseen, vaan yleisen
historian tuntijat (kuten Hugh Gough)
kytkävät vuoden 1798 tapahtumat ajan
eurooppalaiseen politiikkaan. Huomi-
otta eivät jää edes kapinan jäl-
kivaikutukset Australiassa ja Yhdys-
valloissa (mm. Ruan O’Donnell,
Maurice J. Bric). Kulttuuriteko Four
Courts Pressiltä ja hyvä esimerkki
siitä, miten konferenssijulkaisusta voi
tehdä kunnan kirjan, vaikka se vähän
kestäisikin - tässä tapauksessa viisi
vuotta.

Petri Mirala

**William Kelly ja John R. Young
(toim.) *Ulster and Scotland 1600 –
2000. History, Language and Identity*
Four Court Press: Dublin 2004. 189
sivua. Hinta 45 £. ISBN 1- 85182-
808-7**

Dr William Kellyn (Ulsterin yliopiston
tutkimusasiantuntija) ja Dr John
R. Youngin (Skotlannin historian tutki-
muskeskuksen varajohtaja) toimittama
kirja on ensimmäinen teos julkaisusar-
jassa, joka käsittelee Ulsteria ja
Skotlantia. Teokseen on valittu
artikkeleita yhdeltätoista tunnetulta
näiden alueiden historioitsijalta ja
asiantuntijalta. Tutkijat edustavat eri
tieteen aloja ja heidän tutkimustensa
pääkohteena ovat niin yhteinen
historia kuin kieli ja identiteetti, pai-
kallisesti, kansallisesti ja kansain-
välisesti tarkasteltuna.

Kirja jakautuu kolmeen osaan.
Ensimmäinen osa käsittelee historiaa,
toinen emigraatiota ja kolmas – kieltä,
kirjallisuutta ja kulttuuria. Ensimmäi-
sessä osassa John Young esittelee
skotlantilais-irlantilaisia suhteita 1600-
luvulla ja myös ulsterinskotlantilaista
etnistä identiteettiä. Graham Walkerin
artikkeli jatkaa tätä aihetta analysoi-
malla tapaa, jolla Ulsterin ja Skotlan-
nin välisiä suhteita on käytetty luo-
maan Ulsterissa brittiläistä identiteeti-
ä vastapainoksi irlantilaiselle identi-
teetille. Máirtin Ó Catháin kääntää
näkökulman toisinpäin ja käsittelee
poliittisia yhteyksiä radikaalien tasa-
valtalaisryhmien välillä Derryssä ja
Glasgowssa 1800- ja 1900-luvuilla.

Kirjan toisessa osassa Jock Philips
kommentoi muuttoliikettä Skotlan-
nista ja Ulsterista Uuteen-Seelantiin.
Patrick Fitzgerald puolestaan tarkaste-
lee niitä sosiaalisia, taloudellisia ja
poliittisia tekijöitä, jotka alunperin

aiheuttivat muuttoliikkeen ensin Skotlannista Ulsteriin ja sieltä myöhemmin varsin laajan muutto-aallon Amerikkaan. Steve Murdoch laajentaa muuttoliikkeeseen liittyvien kysymysten skaalaa käsittelemällä artikkelissaan skotlantilaisten ja irlantilaisien läsnäoloa Skandinaviassa 1600-luvulla. Pohjoismainen näkökulma on varsin mielenkiintoinen ja myös olennainen osa näiden suhteiden tarkastelua, koska Ulsterin skotlantilainen diaspora yhdistyi laajasti skotlantilaisten yleiseen liikkuvuuteen pohjoismaissa tuohon aikaan. Kirby Miller tarkastelee siirtolaisten merkittävää roolia elitistisen poliittisen mentaliteetin luomisessa Amerikassa ja skotlantilais-irlantilaiseen etnisyyteen liittyviä kysymyksiä.

Viimeinen luku kiinnostanee paitsi historian myös kielten ja kulttuurin tutkijoita. Siinä Michael Montgomery analysoi kielen ja murteen välistä suhdetta sekä Ulsterin kirjoitettua ja puhuttua skotin kieltä viimeisten neljän vuosisadan aikana. Richard Finlay rinnastaa kielikysymyksiä skotin ja gaelin kielten osalta ja käsittelee kielen ja politiikan yhteyksiä. David Horsburgh tarkastelee skotinkielisten yhteisöjen poliittista identiteettiä Skotlannissa ja Ulsterissa 1500-luvulta noin 1700-luvun puoliväliin saakka. Alan Titley vertailee iiriksi ja skotin gaeliksi kirjoitettuja elämäkertoja.

Ulsterilla ja Skotlannilla on tunnetusti monimutkainen yhteinen historia ja Ulsterin ja Skotlannin suhdetta kuvataan ja koetaan komplisoituneena - joskus kireänä ja rasittavana, mutta silti aina jännittävänä ja kiehtovana. Skotlantilaisten rooli Ulsterissa on kieltämättä historiallisesti hyvin tärkeä

laajuutensa ja jatkuvuutensa takia. Monet yhteiseen historialliseen ja kulttuuriseen perintöön liittyvät kysymykset ovat kuitenkin saaneet vähemmän huomiota osakseen tai mielikuvat niistä ovat olleet usein virheellisiä. Näihin kysymyksiin kirja pyrkii vastaamaan ja eri aluetutkimuksen aspektit tukevat hyvin toisiinsa.

Yksi sellainen kysymys on esim. kysymys unionismista. Eräs kirjoittajista toteaa, että Ulsterin unionismin skotlantilaisen ulottuvuuden pitäisi tehdä meidät tietoisiksi tavasta, jolla Ulsterin protestanttien britti-identiteetti on ollut ymmärretty väärin. Sen pitäisi myös auttaa meitä ymmärtämään saaren monikulttuurista olemusta ja brittiläisyyttä monimutkaisena konseptina. Ulsterin unionismi joutuu kohtaamaan useita haasteita ja määrittelemään toisaalta suhteensa irlantilaisen nationalismiin ja toisaalta uudella tavalla suhteensa Skotlantiin.

Toinen hyvin mielenkiintoinen aihe on ulsterinskotin kielen kohtalo ja sen suhde skotin kieleen Skotlannissa. ”Kaikkien alan tutkijoiden (ja ehkä meidän kaikkien) olisi hyvä kuulla enemmän ja useammin Ulsterin skottia ymmärtääksemme skotlantilaisten panosta Ulsterin puheeseen ja oppiaksemme sitä kautta enemmän saaren lingvistikisistä ja kulttuurisista pluralismista” ehdottaa eräs kirjoittajista. Kirjan esseet osoittavat, että tiedon lisääminen on loppujen lopuksi paras ja ainoa tapa toisten ymmärtämiseen ja kunnioittamiseen ja epäkohtien ja ristiriitojen ratkaisemiseen.

Atina Nihtinen